
DE BIJZONDERE VOORWERPEN NR. 3

Interessant om te lezen

Marie DEMELENNE en Gaëlle DUMONT (dirs), *Le monde de Clovis. Itinéraires mérovingiens*, Morlanwelz: Musée royal de Mariemont, 2021, 377 p.

Michel KAZANSKI, Anna MASTYKOVA, “Les origines du costume 'princier' féminin des barbares à l'époque des Grandes Migrations”, in François Chausson (éd.), *Costume et société dans l'Antiquité et le haut Moyen Age*, Paris: Picard, 2003, p. 107-120.

Patrick PERIN, “Le costume et ses implications sociales et ethniques possibles dans la moitié nord de la Gaule mérovingienne”, *Revue belge de philologie et d'histoire / Belgisch tijdschrift voor philologie en geschiedenis* 95, 2018, p. 725-744.

Olivier VRIELYNCK, *L'archéologie en Wallonie: L'époque mérovingienne*, Namur: Institut du Patrimoine Wallon, 2013.

De kleren maken de... Merovinger! Gordelgespen en armbanden

Tijdens de periode dat het Begijnhof gesloten is vanwege renovatiewerkzaamheden zet het Erasmushuis elke maand een bijzonder voorwerp uit de omvangrijke historische, archeologische, folkloristische en religieuze collecties van de gemeentelijke musea in de kijker.

En als we ons eens terug in de tijd konden verplaatsen?

In het jaar 500 bood Anderlecht in de ogen van reizigers een totaal andere aanblik vergeleken met vandaag. Hier bevond zich toen een dorp van tamelijk groot belang, waarvan getuige de op het Sint-Anna veld blootgelegde begraafplaats met bijna vierhonderd graven. Deze plek staat in middeleeuwse teksten vermeld als het *Sint-Anna veld* en ligt ten zuidwesten van het gehucht Veeweyde, tussen de Walcourtstraat, Resedastraat, Wolvenstraat en de Bergensesteenweg. Uit de typochronologie van de opgegraven stukken is gebleken dat het grafveld vanaf eind 5de eeuw tot de 7de eeuw n. Chr. in gebruik was. De in de graven gevonden voorwerpen en artefacten, unieke getuigen van een ver verleden, verschaffen ons meer informatie over de bewoners van het nabijgelegen dorp.

Ontdekking van de site

Toen Nicolas Monnoyer in 1889 besloot klei te winnen uit het Sint-Anna veld, stootte hij op een omvangrijk Merovingisch grafveld. De opgravingen op deze site, onder leiding van de Koninklijke Oudheidkundige Vereniging van Brussel, begonnen slechts een jaar later, in 1890. Door gebrek aan middelen konden de leden, verantwoordelijk voor de opgraving, dit niet naar behoren uitvoeren en de gegevens met betrekking tot de archeologische context van deze graven zijn hierdoor voor altijd verloren.

In 1930 kreeg Daniel Van Damme (1893-1967), ambtenaar bij het gemeentebestuur, de opdracht een tentoonstelling tot stand te brengen over de kunst, de geschiedenis, de archeologie en de folklore van Anderlecht. Voor deze gelegenheid richtte hij een verzoek tot de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis van Brussel om bepaalde in de gemeente opgegraven stukken, met name die van het Sint-Anna veld, te willen uitlenen. De tentoonstelling had zo'n succes dat dit leidde tot de oprichting van de gemeentelijke musea van Anderlecht, waarvan Daniel Van Damme conservator werd. Sindsdien zijn de in het Sint-Anna veld gevonden voorwerpen er door de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis in depôt geplaatst.

Met dank aan

Zahava Seewald
Céline Bultreys

Ontwerp, research en tekst

Meggy Chaidron
Afgestudeerd Kunstgeschiedenis en Archeologie

Grafisch ontwerp

Collin Hotermans

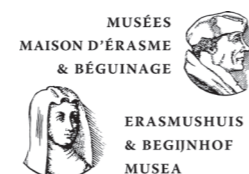
NL vertaling

Macha Snouckaert van Schauburg

V.U.

Marcel Vermeulen
1 Raadsplein
1070 Anderlecht

Anderlecht
1070

Voor archeologen zijn graven “tijdscapsules”

Onder de in het Sint-Anna veld opgegraven voorwerpen bevinden zich behalve een grote hoeveelheid wapens, tevens enkele sieraden zoals gordelgespen en armbanden die deze maand in de vitrines van het Erasmushuis-museum tentoon worden gesteld. Deze grafgiften, aan een dode meegegeven als geschenk in diens graf of als familiale erfenis, bestaan uit verschillende categorieën voorwerpen, geselecteerd door de naasten van de overledene, zodat we ons een symbolisch beeld van de overledene kunnen vormen. Sommige minder waardevolle stukken waren waarschijnlijk eerder persoonlijk bezit van de overledene en de hier getoonde voorwerpen maken deel uit van laatstgenoemde categorie. Al ontbreekt het deze voorwerpen aan de context waarin ze werden ontdekt, toch worden de gevonden zwaarden, scramasaxen, speerpunten en bijlen in de Merovingische grafvelden doorgaans geassocieerd met graven van mannen. Na de regeerperiode van Childerik I (omstreeks 436-481 n. Chr.) tooien de mannen zich niet meer met armbanden noch met sluitspelden en hun graven worden alleen nog gekenmerkt door de aanwezigheid van wapens. Oorhangers en halskettingen worden daarentegen grotendeels aangetroffen bij vrouwelijke skeletten. Anderzijds zouden de in het Sint-Anna veld gevonden gordelgespen kunnen doen veronderstellen dat kinderen ook dit soort sieraad droegen.

De Merovingische gewoonte om de dode in zijn meest fraaie kleding te begraven laat ons tegenwoordig toe hun kledij te reconstrueren. Weefsel blijft alleen intact of in zeer droge grond of in zeer vochtige grond, wat het geringe aantal tot op heden gevonden kledingresten verklaart. Een van de meest opmerkelijke overblijfselen is dat van het graf van Aregonda († 580), echtgenote van Chlotarius en moeder van Childerik I, begraven in de basiliek van Saint-Denis, bij Parijs in Frankrijk en wier kledij en accessoires ter plekke bewaard zijn. De koningin, gekleed in een purperen zijden mantel, waarvan de opening is versierd met een zijdegalon genaaid op een paarse strook, draagt een leren gordel met smal toelopende uiteinden, zodat deze met een knoop kon worden vastgemaakt. Zij draagt geitenleren schoenen met zijde versierd alsook een sluier in dezelfde materie, versierd met gele en rode motieven. Aangezien de in het Sint-Anna veld gevonden graven bescheidener zijn, was de vrouw die deze armbanden van glaspereels heeft gedragen, waarschijnlijk ook eenvoudiger gekleed. Ze zou een jurk of tunica gedragen kunnen hebben, die ze kon sluiten met een sluitspeld ter hoogte van de borst, evenals een gordel rond de taille en een sluier.

Wat de kinderen betreft, waren deze waarschijnlijk net zo gekleed als de volwassenen, zoals de bij het lichaam begraven voorwerpen laat veronderstellen. Zo bestaan de op de begraafplaats van de kathedraal van Keulen, aldaar bewaard, gevonden accessoires in het graf daterend van 540 n. Chr. van een 6-jarige jongen uit een helm, een gordel en een op diens lichaamsgrootte afgestemd schild, terwijl de wapens die hem vergezellen, van grotere afmeting zijn, wat zijn status zou weerspiegelen eens hij de volwassen leeftijd zou hebben bereikt.

Zijn kleding, identiek aan die van een man, bestaat uit een tot aan de kuit reikende tuniek, een broek met een bretel van gekruiste leren riemen en een mantel met een knoop op de schouder bevestigd, waarbij de rechterarm ontbloot blijft. De kinderen, bij wie twee schildvormige bronzen tonggespen werden gevonden, waarvan de ene is versierd met gegraveerde ocellen (ronde cirkeltjes met in het midden een punt), dragen gelijkaardige kledij.

De in deze vitrine tentoongestelde stukken hebben de tijd doorstaan en laten ons toe een verhaal te schetsen van vrouw en kinderen die deze voorwerpen dagelijks droegen, zoals wij dit vandaag zouden doen en ons er zo aan herinnert dat, ondanks de voorbije eeuwen, de menselijke bekommelingen nog altijd dezelfde zijn.

1 Armband of halsketting van glaspereels

Reconstructie met oorspronkelijke pereels : een lichtrode parel van grote afmeting, afgewisseld met 3 gele pereels en een blauwe parel van grotere afmeting. Beide uiteinden worden gevormd door een rode parel, waarvan er één is versierd met wit vlechtwerk.

West-Europa, 5de-7de eeuw n. Chr.

Glas

Doorsnede parel tussen 0,5 en 1 cm

Inv. BEG 5485, KMKG-MRAH B005759-407

2 Tonggesp met schildvormige basis

West-Europa, 520-610 n. Chr.

Brons

3,5 x 4 cm

Inv. BEG 5483b, KMKG-MRAH D58-89 (n°58)

3 Tonggesp met schildvormige basis versierd met gegraveerde ocellen

8 gegraveerde ocellen aan de voorzijde van het stuk. Een ocel (puntoog) is een motief dat bestaat uit twee concentrische cirkels met in het midden een punt, waardoor het op een oog lijkt. Een tong is het horizontale deel van de gesp dat in de opening van het weefsel past. Dit stuk, als embleem, is bijzonder omwille van zijn schildvormig aspect.

West-Europa, 520-610 n. Chr.

Brons

3,5 x 4 cm

Inv. BEG 5483a, KMKG-MRAH B5759-405 (n°54)

4 Armband of halsketting van glaspereels

Reconstructie met oorspronkelijke pereels: 7 witte pereels, 6 zwarte pereels, 7 gele pereels en 7 rode pereels.

West-Europa, 5de-7de eeuw n. Chr.

Glas

Doorsnede parel tussen 0,5 en 1 cm

Inv. BEG 5484, KMKG-MRAH B005759-406